

El paisatge fluvial a la conca del Besòs. Ahir, avui... i demà?

J. Gordi

Consorti per a la Defensa de la Conca del Besòs, Granollers, 2005, 207 pàg.

Ressenya

Èlia Montagud Blas

Biòloga

D'ençà de la seva creació, el 1988, el Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs treballa intensament i continuadament en el sanejament i la recuperació dels rius, amb l'encert d'entendre la conca hidrogràfica com a unitat de gestió del medi fluvial. Les seves actuacions s'agrupen en tres línies de treball: la gestió del sanejament, la millora de l'espai fluvial i la participació, la comunicació i l'educació ambiental.

És amb la gestió del sanejament que el Consorci ha tingut més ressò i uns èxits més notables. Només cal veure el Congost a Granollers i els resultats de tants esforços es fan palesos. Tret d'alguns trams, pocs però gens menyspreables (pobre Mogent en el tram que passa per Llinars, Cardedeu i la Roca!), l'aspecte dels rius de la conca ha millorat considerablement, sobretot pel que fa a la qualitat de l'aigua. Però la feina no s'acaba i el Consorci ha de continuar treballant sense abaixar la guàrdia.

A cavall entre les altres dues línies de treball del Consorci s'emmarca

l'edició d'aquest volum sobre el paisatge fluvial, que inclou propostes de millora de l'espai fluvial i enco ratja la participació, la comunicació i l'educació ambiental. Amb un gran bagatge geogràfic, experiència en la gestió i proximitat al territori, Josep Gordi ha sabut plasmar les seves reflexions sobre els nostres paisatges fluvials. Entre les pàgines d'aquest llibre brollen un bon grapat de coneixements i de sentit comú. També s'hi escolen apunts acurats i reflexionats i propostes particularment interessants. Vegem-ho.

En la introducció se'ns presenten les intencions de l'equip del Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge, redactor de l'obra; resumidament, el llibre pretén mostrar que els paisatges fluvials no són només fets naturals sinó que també tenen un alt valor cultural, analitzar els diferents tipus de paisatges, estudiar l'evolució històrica d'aquests paisatges al llarg del segle **xxi**, finalment, reflexionar sobre el futur d'aquests paisatges, una iniciativa valenta, encara que no podem dir que les propostes siguin en cap

cas agosarades, però les aplaudim des d'aquestes línies.

El segon capítol, les reflexions sobre el paisatge fluvial, és un text ben documentat, on entren en joc els trets geogràfics que identifiquen un paisatge fluvial: l'aigua (forma, estat, qualitat, quantitat...), la conca (que dóna identitat, continuïtat i diversitat), la dinàmica i l'activitat que s'hi desenvolupa, i, finalment, el bosc de ribera. Aquestes consideracions van seguides de diferents classificacions de paisatges fluvials. També fa referència al caràcter catastròfic d'algunes revingudes (a causa de l'ocupació de la plana inundable per ponts i altres construccions), com ara la de 1962, fet que va determinar la posterior canalització de la llera del Congost.

El capítol tercer parla de les característiques de la conca, dels principals trets dels paisatges fluvials i de la seva evolució socioeconòmica. Com ressalta de bon principi l'autor, la conca del Besòs és un territori fortament transformat i artificialitzat. Així, les dades hidrològiques perden rellevància al costat de les consideracions socioeconòmiques; l'evolució de la població dels municipis de la conca, o l'evolució del sòl urbanitzat són dues dades que, combinades amb un creixement urbanístic poc respectuós amb els cursos fluvials, il·lustren el grau d'impacte ambiental que han sofert els paisatges fluvials. Algunes fotografies –el llibre en conté una bona colla– són prou eloqüents i servien per denunciar els abusos comesos: la riera Giola a Llinars, el Congost al nucli urbà del Figueró, el Congost al nucli urbà d'Aiguafreda,

la riera de Caldes a Palau-solità i Plegamans... La llista podria ser molt més llarga.

Els sis capítols següents, del 4 al 9, estan dedicats a cadascuna de les subconques que conformen el Besòs (Mogent, Congost, Tenes, riera de Caldes, Ripoll i Besòs) i contenen bàsicament descripcions geogràfiques i fotografies històriques i actuals amb anotacions i comentaris sobre la transformació soferta.

Arribem amb el capítol desè a la part més interessant del llibre: l'evolució del paisatge fluvial al llarg del segle xx. Especialment suggerents són els estudis de casos concrets de transformació de la conca del Besòs i l'anàlisi de la nova situació que han comportat aquests canvis; els casos estan ordenats de més a menys impacte. El cas més greu de transformació el trobem en la desviació d'un curs fluvial, i l'exemple triat per il·lustrar-lo ha estat el de la riera Seca de Mollet del Vallès, quan els anys seixanta es va desviar des d'una zona de creixement urbà cap a l'espai industrial. L'autor remarca que l'antiga llera, avui avinguda de Pompeu Fabra, recupera el seu antic paper en episodis de tempestes torrencials. Segueixen exemples de transformacions totals o molt importants: el cobriment de les rieres (el torrent Caganell, també a Mollet) i les canalitzacions, tan nombroses a les nostres contrades (la riera Giola a Llinars del Vallès, el Congost a la Garriga, Granollers i Montmeló, el Besòs...).

Val a dir també que algunes transformacions més recents han suposat canvis positius, ja que s'han recuperat

algunes condicions que feia anys que s'havien malmès, com és el cas de la col·locació i recent desmantellament de les torres d'alta i mitjana tensió que havien ocupat la llera del Besòs a l'alçada de Santa Coloma de Gramenet. Malauradament, aquests són casos excepcionals ja que les agressions al paisatge fluvial continuen.

Les reduccions de la superfície ocupada per la llera han estat un altre tema objecte d'anàlisi i estudis minuciosos. L'equip de treball de l'autor s'ha dedicat a comparar les superfícies de la llera en vuit indrets de la plana vallesana de 1951 a 2001, a partir de fotografies aèries, i es pot comprovar que, exceptuant l'últim tram, el del Besòs a la desembocadura, la superfície ha minvat de manera alarmant.

El llibre es clou amb un capítol esperançador: el futur del paisatge fluvial del Besòs. Les bones intencions, amb propostes optimistes, no hi falten. Des de les institucions públiques, la Unió Europea, amb la Directiva Marc sobre l'Aigua; la Generalitat de Catalunya, amb la formulació de la seva Nova Política de l'Aigua; el mateix Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs, amb el Pla director dels Espais Fluvials de la Conca del Besòs, i alguns ajuntaments, amb propostes d'ordenació de trams de rieres, fins a les plataformes de la societat civil, com l'ADENC (Associació per a la Defensa de l'Entorn Natural de Catalunya), amb la imprescindible proposta de vies verdes al Vallès, totes les propostes giren a l'entorn d'una mateixa idea: retornar als rius els paisatges naturals que un dia els vam robar.